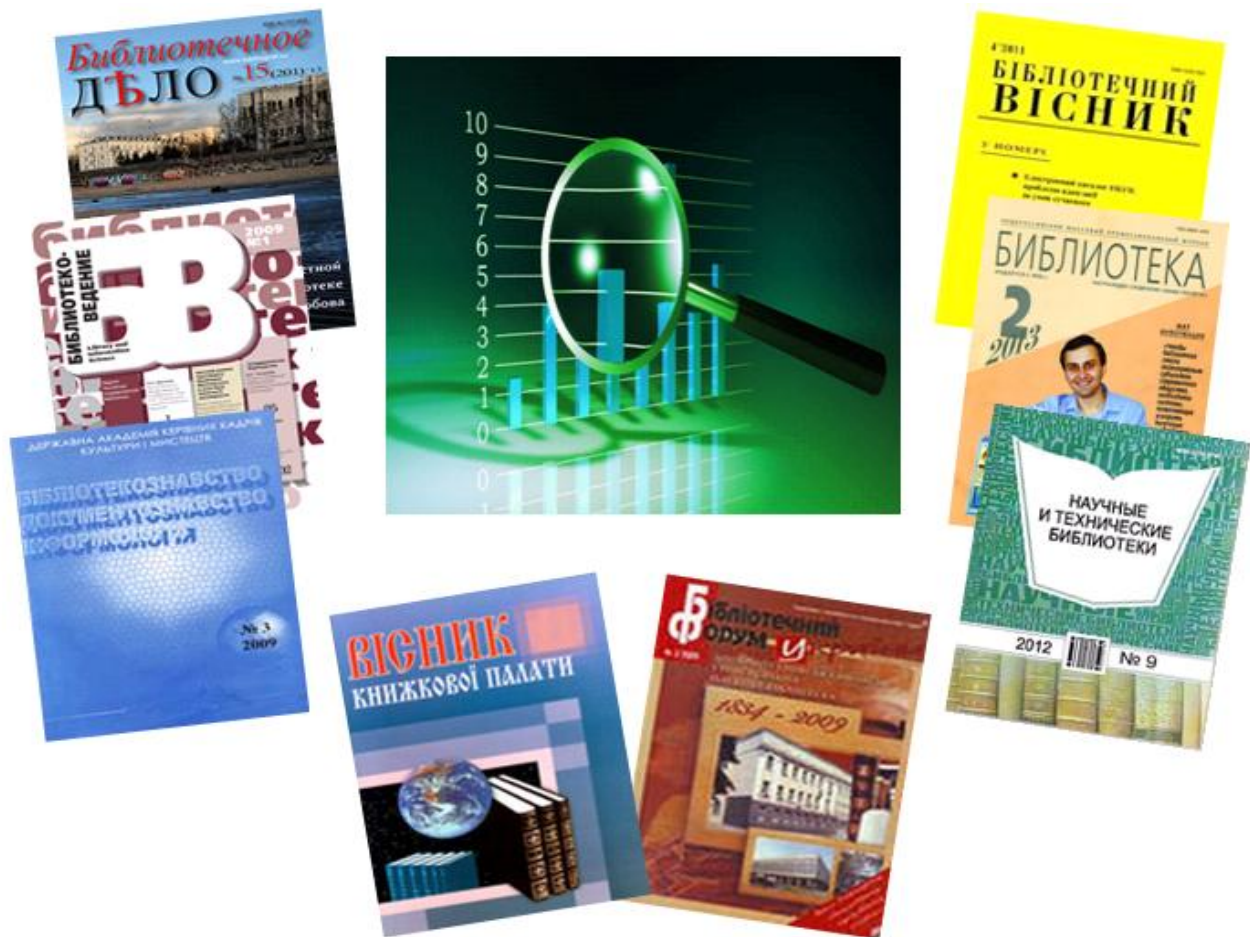

Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова
Наукова бібліотека

*Відділ бібліотечного маркетингу, інноваційної
та методичної роботи*

Наукова інформація у відкритому доступі: теоретичні та прикладні аспекти

Дайджест

Миколаїв 2012

Всесвітня мережа Інтернет надає можливість науковцям зробити результати їх досліджень доступними всім, всюди та повсякчас. Таку можливість називають відкритим доступом (Open Access). Бібліотеки вишів за своєю місією є важливою ланкою підтримки науки та освіти. Тому, інноваційним напрямом діяльності бібліотек вишів на сучасному етапі є організація відкритого доступу до наукових публікацій, а саме – створення та розвиток відкритих електронних архівів – інституційних репозитаріїв.

Мета дайджесту – ознайомити фахівців бібліотек ВНЗ з основним масивом документів за темою. Дайджест включає в себе анотовані описи статей з фахових періодичних видань, які знаходяться у фонді Наукової бібліотеки НУК. Матеріал згруповано за розділами: "Відкритий доступ до наукової інформації: роль для сучасного університету", "Проекти формування відкритого доступу", "Створення репозитаріїв та їх роль у науковій комунікації". У межах кожного розділу матеріал розташовано за алфавітом.

Відкритий доступ до наукової інформації: роль для сучасного університету

Гайшун, И. В. Заявление ИФЛА по открытому доступу [Текст] / И. В. Гайшун // Библиотекосведение. – 2012. – № 1. – С. 92-94.

В статье освещаются документы ИФЛА, подписанные в Берлинской декларации, об открытом доступе. Представлено определение открытого доступа, изложена роль библиотек и международных организаций в его продвижении.

Грінберг, М. Проблема наукової активності: чому відкритий доступ є необхідним. Трансатлантичний погляд [Текст] / М. Грінберг, А. Емметт // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 4. – С. 30-33.

У статті розповідається про дослідження університету штату Канзас про нову модель наукової комунікації – відкритого доступу до наукових публікацій (рецензованих статей, матеріалів конференцій, дисертацій тощо).

Днепровская, Н. В. Открытые образовательные ресурсы как основа формирования глобальных университетских сетей [Текст] / Н. В. Днепровская // Открытое образование. – 2009. – № 2. – С. 27-33.

В статье проводится анализ интегрированных систем доступа к открытым образовательным ресурсам, доступным в Интернете; выявлены проблемы доступа к ним.

Земсков, А. И. "Библиотеки для открытой среды" – 32-я Конференция ИАТУЛ. Обзор работы [Текст] / А. И. Земсков // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 11. – С. 68-80.

Статья посвящена 32-ой Ежегодной конференции Международной ассоциации библиотек технических университетов, которая состоялась в 2011г. на базе Варшавского технологического университета. Тема форума - "Библиотеки для открытой среды: стратегии, технологии и партнерство".

Линден, И. Л. Открытый доступ: "зеленый путь" и "золотой путь" [Текст] / И. Л. Линден, Ф. Ч. Линден // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 7. – С. 30-42.

Авторы статьи повествуют о том, как и когда возникла идея открытого доступа к полным текстам научных материалов посредством Интернет. Рассматривается развитие движения за открытый доступ, а также термины "зеленая дорога" и "золотая дорога".

Открытый доступ: зарубежный и отечественный опыт – состояние и перспективы [Текст] / Я. Л. Шрайберг, М. В. Гончаров, А. И. Земсков, и др. // Научные и технические библиотеки. – 2012. – № 8. – С. 5-26.

Представлены определение открытого доступа, его развитие и состояние в зарубежных странах и в России; обозначены перспективы открытого доступа.

Проблеми авторського права при електронній публікації у відкритому доступі [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 3 / розроб. : Г. Я. Онисько, С. О. Костишин, С. О. Дубик. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 18 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Законодавство України про авторське право в мережі Інтернет", "Розвиток Відкритого Доступу Open Access", "Способи захисту мережеских публікацій".

Савеньє, Б. Открытый доступ: вызовы национальным библиотекам [Текст] / Б. Савеньє // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 5. – С. 60-69.

Выступление на совместной сессии Комитета по авторским правам и Комитета национальных библиотек в ходе 76-й Генеральной конференции ИФЛА (август 2010 г., Гётеборг, Швеция).

Харнад, Ш. Пробуждение "спящего гиганта". Университетские мандаты на Открытый доступ [Текст] / Ш. Харнад // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 10. – С. 62-72.

Открытый доступ к результатам научных исследований, проводимых в университетах и других учреждениях, должен стать частью их миссии. Это возможно осуществить с помощью самоархивирования учеными своих работ в электронных репозиториях открытого доступа.

Цветкова, В. А. И снова об открытом доступе к информационным ресурсам как перспективной модели распространения научного знания [Электронный ресурс] / В. А. Цветкова, Е. Павловска. – М., 2012. – Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2012/disk/027.pdf>

Рассматриваются особенности распространения знаний по модели открытого доступа. Приведены данные о репозиториях. Отмечены особенности развития этого направления распространения знаний в Болгарии и в России.

Шрайберг, Я. Л. Состояние открытого доступа на библиотечно-информационном пространстве России и СНГ [Текст] / Я. Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 11. – С. 29-38.

В данной статье рассматривается состояние открытого доступа в библиотечно-информационном пространстве. Представлены открытые архивы информации в репозиториях институтов России и стран СНГ.

Шрайберг, Я. Л. Электронная информация, библиотеки и общество: что нам ждать от нового десятилетия информационного века? [Текст] / Я. Л. Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2012. – № 1. – С. 11-62.

Ежегодный доклад Конференции "Крым 2011". Тема: "Библиотечные и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса".

Що таке "відкритий доступ"? Рух європейських університетів за відкритий доступ [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 1 / розроб. : О. К. Шкодзінський, Г. Я. Онисько, С. О. Костишин. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 30 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Для чого потрібен відкритий доступ", "Золотий і "зелений" шляхи відкритого доступу", "Програмне забезпечення для репозитаріїв", "Як здійснити відкритий доступ на практиці", "Історія розвитку відкритого доступу від 2007 року", "Берлінська декларація про відкритий доступ до знань у природничих і гуманітарних науках".

Ярошенко, Т. Бібліотеки України за відкритий доступ до знань! [Текст] / Т. Ярошенко // Бібліотечний форум України. – 2009. – № 3. – С. 44-48.

19-21 травня 2009 р. у м. Севастополь пройшла Міжнародна науково-практична конференція "Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти", де розглядались проблеми забезпечення відкритого доступу до наукової літератури в мережі Інтернет шляхом створення репозитаріїв.

Проекти формування відкритого доступу

Земсков, А. И. Конкретные модели и проекты открытого доступа [Текст] / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2008. – № 7. – С. 34-44.

В статье освещаются проекты и программы, инициированные многими зарубежными организациями и отдельными учеными, а также широко известные системы ArXiv и Dspace. Приводятся примеры шведского опыта и работ, выполняемых в ряде других стран.

Симоненко, Т. Проект "відкритого доступу" – портал "Наукова періодика України" [Текст] / Т. Симоненко // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 1. – С. 3-6.

У статті визначено концептуальні засади створення порталу "Наукова періодика України" як інтеграційної компоненти загальнодержавної системи документальної наукової комунікації.

Хагерлид, Я. Программа "OpenAccess.se" – шведский опыт координации поддержки программ Открытого доступа [Текст] / Я. Хагерлид // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 8. – С. 24-32.

В статье проанализирован опыт реализации программы "OpenAccess.se", разработанной Шведской национальной библиотекой в партнерстве с представителями научного сообщества Швеции. Программа включает в себя многие направления деятельности – от информационного обслуживания до пропаганды информации и изучения меняющейся инфраструктуры научных коммуникаций.

Хагерлид, Я. Роль национальной библиотеки в качестве катализатора в программе формирования открытого доступа [Текст] / Я. Хагерлид // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 5. – С. 52-59.

На основе опыта, накопленного Национальной библиотекой Швеции, рассматривается роль национальных библиотек в разработке инфраструктуры и программ национальных систем открытого доступа.

Ярошенко, Т. Проект "Електронна бібліотека: центри знань в університетах України" – інновації через співробітництво [Текст] / Т. Ярошенко // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 3. – С. 3-5.

У статті розглянуто мету та основні завдання трирічного (2009-2011 рр.) проекту UkrELib ("Електронна бібліотека: створення центрів знань в університетах України"). Мета проекту – створення відкритих електронних архівів – інституційних репозитаріїв у кожному з університетів, де українські вчені змогли б вільно самоархівувати свої публікації.

Створення репозитаріїв та їх роль у науковій комунікації

Авдеева, Н. В. Социально-культурная значимость проекта "Электронная библиотека диссертаций РГБ" [Электронный ресурс] / Н. В. Авдеева, О. В. Никулина. – М., 2012. – Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2012/disk/proceeding.html>.

В докладе рассматриваются вопросы социально-культурной значимости проекта "Электронная библиотека диссертаций РГБ" и показаны основные достоинства доступа к ресурсу, увеличение количества пользователей для развития науки и образования в современном мире.

Балагура, І. Проектування моделі українського рейтингу наукових публікацій [Текст] / І. Балагура // Бібліотечний вісник. – 2010. – № 4. – С. 40-48.

У статті проаналізовано основні показники формування рейтингів наукових публікацій та окремих науковців, запропоновано методи розрахунку рейтингів українських публікацій, науковців,

організації та видавництва. Наведено інфологічну модель та бізнес-правила бази даних наукових публікацій.

Бруй, О. Інституційний репозитарій: перші кроки [Текст] / О. Бруй // Бібліотечний форум України. – 2006. – № 4. – С. 14-17.

Представлено інформацію про розвиток інституційних репозитаріїв у світі та в Україні, надано структурований аналіз різних підходів до відкритого доступу наукової інформації.

Досвід роботи інституційного репозитарію НАУКМА – eKMAIR [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 6 / розроб. : О. К. Шкодзінський, Г. Я. Онисько. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 18 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Створення eKMAIR та його завдання", "Семінари, що ініціювали створення перших інституційних репозитаріїв в Україні", "Спільноти eKMAIR", "Загальні принципи розміщення матеріалів та політики в eKMAIR".

Захарова, Г. М. Открытый доступ в действии: репозитарий вуза [Текст] / Г. М. Захарова, И. С. Солдатенко // Научные и технические библиотеки. – 2010. – № 5. – С. 50-59.

Опыт создания репозитария в Тверском государственном университете на основе программного обеспечения с открытым исходным кодом EPrints.

Захарова, Г. М. Управление авторскими правами при создании репозитариев открытого доступа [Текст] / Г. М. Захарова // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 9. – С. 60-70.

В статье рассмотрены практические вопросы применения Главного Кодекса РФ при ведении репозитария вуза: способы регулирования правоотношений авторов с издателями, использование некоторых технических средств защиты авторских прав.

Качалина, В. Понятия "депозитарное хранение", "репозитарное хранение", "распределение" и "перераспределение" документов [Текст] / В. Качалина // Библиография. – 2009. – № 3. – С. 27-39.

Автор анализирует содержание таких понятий, как "депозитарное хранение" и "репозитарное хранение" на основе зарубежного опыта.

Колесникова, Т. Формування комунікаційних відносин при організації бібліотекою інституційного репозитарію ВНЗ [Текст] / Т. Колесникова // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 7. – С. 15-18.

У статті розглянуті комунікаційні відносини, які виникають при застосуванні різних моделей комунікації в процесі організації бібліотекою інституційного репозитарію ВНЗ. Відзначається посилення в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів мас-медійної комунікації.

Назаровець, С. Репозитарії вищих навчальних закладів України у системі наукової комунікації [Текст] / С. Назаровець // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 8. – С. 1-5.

Висвітлено результати проведеного за допомогою пошукової машини Google Scholar та пошукової системи Solotopo дослідження репозитаріїв вищих навчальних закладів України.

Огляд існуючих інституційних репозитаріїв у світовій науковій спільноті [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 2 / розроб. : О. К. Шкодзінський, Г. Я. Онисько, С. О. Войт. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 20 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Інституційні репозитарії, їх роль у відкритому доступі", "Поширення інституційних репозитаріїв", "Інституційні репозитарії в Україні".

Публікація тез конференцій ТДТУ в інституційному репозитарії ELARTU [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 4 / розроб. С. О. Дубик. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 24 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Що таке інституційний репозитарій?", "Збір бібліографічної інформації для опису тез", "Бібліографічний опис", "Відмінності між опублікованими та неопублікованими тезами", "Підготовка електронного файлу тез", "Конвертування у формати ELARTU", "Опис та внесення тез ELARTU", "Заповнення полів: пояснення та приклади", "Передача файлів", "Авторський договір", "Огляд матеріалу після внесення до ELARTU", "Доступність матеріалу через пошукові сервіси".

Ржевцева, Н. Л. eSevNTUIR – електронний научний "архів університета [Текст] / Н. Л. Ржевцева, Е. П. Нутраченко // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 5. – С. 42-46.

Рассмотрены опыт создания и перспективы развития архива научной периодики библиотеки Севастопольского национального технического университета на платформе Dspace.

Робота авторів у середовищі інституційного репозитарію ELARTU. Проблема самоархівування [Текст] : матеріали семінарів з відкр. доступу. Семінар 5 / розроб. : С. О. Костишин, С. О. Дубик. – Т. : ТДТУ ім. І. Пулюя, 2009. – 18 с.

Матеріали семінару включають такі теми: "Самоархівування", "Реєстрація", "Власний архів матеріалів", "Розміщення матеріалу в ELARTU", "Підготовка матеріалів".

Слипецький, Д. Створення електронного репозиторію Інституту біології південних морів НАН України на основі вільно поширюваного програмного забезпечення [Текст] / Д. Слипецький, В. Горбунов, О. Сергеева // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 16-21.

У статті розглядається досвід створення відкритого електронного архіву (репозитарію) в Інституті біології південних морів Національної академії наук України на основі вільно поширюваного програмного забезпечення з відкритим кодом (DSpace).

Стрішенець, Н. В. Наукова комунікація як елемент управління фондом [Текст] / Н. В. Стрішенець // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 3. – С. 66-69.

У статті розглядаються альтернативні канали наукової комунікації, що пропонує нове електронне середовище. Подано визначення терміна "репозитарій".

Ярошенко, Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років [Текст] / Т. Ярошенко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 5. – С. 3-10.

Дається всебічна характеристика репозитаріїв, розкриваються їх особливості, різновиди, змістовне наповнення, функціональне навантаження.

